

NORGES HØYESTERETT

Den 3. oktober 2012 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Indreberg, Webster og Bull i

HR-2012-01878-U, (sak nr. 2012/1454), sivil sak, anke over kjennelse:

A (advokat Odd Gunnar Kallevik)

mot

Staten v/Pasientskadenemnda (advokat Bente Tautra)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens avvisning av søksmål med krav om erstatning for pasientskade, fordi "endelig vedtak i Pasientskadenemnda", som etter pasientskadeloven § 18 er et vilkår for domstolsprøving, ikke foreligger.
- (2) A meldte i oktober 2006 skade til Norsk Pasientskadeerstatning og krevde erstatning for skade som hun mente å være påført i forbindelse med behandling av endometriose og underlivssmerter ved X sjukehus.
- (3) Norsk Pasientskadeerstatning fattet 14. juli 2008 vedtak om at erstatning skulle ytes. Etter korrespondanse om erstatningens størrelse fattet Norsk Pasientskadeerstatning 23. august 2010 vedtak hvor A ble tilkjent erstatning med 970 000 kroner med tillegg av rimelige og nødvendige utgifter til juridisk hjelp. I vedtaket ble det opplyst om klageadgangen til Pasientskadenemnda og klagefristen på tre uker, samt om adgangen til å bringe saken inn for domstolene innen seks måneder når endelig vedtak i Pasientskadenemnda foreligger, jf. pasientskadeloven §§ 15 og 18.
- (4) Den 10. oktober 2010 ble vedtaket om erstatningens størrelse påklaget av advokat Odd Gunnar Kallevik på vegne av A. Da Norsk Pasientskadeerstatning gjorde gjeldende at klagefristen var oversittet, redegjorde advokat Kallevik for hvorfor inngivelse av klagen var blitt forsinket, og begjærte oppreisning for oversittelse av klagefristen.
- (5) Norsk Pasientskadeerstatning fattet 15. oktober 2010 vedtak hvor vilkårene for oppreisning ikke ble funnet å være til stede. Etter henvendelse til Pasientskadenemnda, som ble behandlet som en klage, stadfestet nemnda – nærmere bestemt nemndas sekretariat etter fullmakt –

2. desember 2011 det påklagede vedtaket. Klagen ble altså ikke realitetsbehandlet.

(6) A reiste 1. februar 2012 søksmål mot staten v/Pasientskadenemnda. Staten påstod saken avvist.

(7) Haugaland tingrett avsa 11. april 2012 kjennelse med slik slutning:

- "1. Sak nr. 12-021532TVI-HAUG fremmes til rettslig behandling.
- 2. Saksomkostningsspørsmålet utstår til den avgjørelsen som avslutter saken."

(8) Tingretten fant i likhet med Pasientskadenemnda at klagen var inngitt for sent og at det ikke var grunnlag for oppreisning, men kom til at saken skulle fremmes fordi den var brakt inn for domstolene innen søksmålsfristen på seks måneder etter Pasientskadenemndas vedtak 2. desember 2011, som altså gjaldt klagens rettidighet og spørsmålet om oppreisning.

(9) Staten v/Pasientskadenemnda anket til Gulating lagmannsrett, som 2. juli 2012 under dissens avsa kjennelse med slik slutning:

- "1. Saken blir avvist.
- 2. Sakskostnader for tingrett og lagmannsrett tilkjennes ikke."

(10) Flertallet fant at vilkåret om "endelig vedtak", jf. pasientskadeloven § 18, må forstås slik at domstolene ikke kan prøve realiteten i kravet om erstatning uten at realiteten først har vært prøvd i Pasientskadenemnda. Mindretallet fant at Pasientskadenemndas vedtak 2. desember 2011 måtte anses som et "endelig vedtak" i bestemmelsens forstand.

(11) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett, og har i det vesentlige gjort gjeldende:

(12) Lagmannsretten har anvendt pasientskadeloven § 18 feil. Pasientskadenemndas vedtak om ikke å gi oppreisning for fristoversittelsen er et "endelig vedtak" fordi det har samme virkning som et realitetsvedtak – det avgjør i realiteten både retten til erstatning og erstatningsutmålingen, jf. Ot.prp. nr. 31 (1998–1999) side 98. En slik forståelse er også best i samsvar med forvaltningslovens definisjon av vedtak.

(13) Dersom et vedtak om ikke å gi oppreisning for oversittelse av klagefristen skulle medført at adgangen til å reise søksmål om kravet om erstatning er avskåret, måtte dette ha kommet klarere til uttrykk.

(14) Også reelle hensyn taler mot lagmannsrettens resultat. Formålet med pasientskadeloven var å styrke det erstatningsrettslige vernet gjennom "både materielle og prosessuelle regler som gjør det lettere å få tilkjent erstatning enn etter alminnelige erstatningsrettslige regler", jf. Ot.prp. nr. 31 (1998–1999) side 5. Lagmannsrettens resultat innebærer at søksmålsadgangen er avskåret ved oversittelse av klagefristen på tre uker dersom det ikke gis oppreisning. Etter alminnelige erstatningsrettslige regler ville søksmålsadgangen bare ha vært begrenset av foreldelsesreglene. Dersom lagmannsrettens resultat legges til grunn, innebærer pasientskadeloven altså en klar svekkelse av pasientens erstatningsrettslige vern.

(15) A har lagt ned slik påstand:

- "1. As søksmål fremmes til rettslig behandling.

2. **Staten v/Pasientskadenemnda dekker As sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett pålydende kr 16000 inkl mva samt rettsgebyr."**

- (16) *Staten v/Pasientskadenemnda* har inngitt tilsvaer og har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (17) Lagmannsrettens rettsanvendelse er riktig. Pasientskadeloven § 18 innebærer at saken først kan bringes inn for domstolene etter at det har skjedd en toinstansbehandling av kravet om erstatning. En annen forståelse innebærer at oversittelse av klagefristen ikke har noen betydning og vil lede til en uthuling av forutsetningen om forutgående nemndbehandling og rettsvirkningene av endelig forvaltningsvedtak. Forvaltningslovens regler om omgjøring og skadeserstatningslovens regler om ny sak beskytter skadelidte mot urimelige rettighetstap.
- (18) Staten v/Pasientskadenemnda har lagt ned slik påstand:

"1. Anken forkastes.

2. Staten v/Pasientskadenemnda tilkjennes sakens omkostninger."

- (19) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at etter tvisteloven § 30-6 bokstav a har ankeutvalget full kompetanse blant annet i tilfeller hvor lagmannsretten har avvist en sak fra tingretten fordi saken "ikke hører under domstolene". Dette omfatter avvisning fordi vilkår om uttømt klageadgang ikke er oppfylt, se Rt. 2010 side 897 avsnitt 16, som senere er lagt til grunn. Utvalget har følgelig full kompetanse.
- (20) Om domstolsprøving heter det i pasientskadeloven § 18:
- "Den som krever erstatning etter loven her, kan bringe saken inn for domstolene når endelig vedtak i Pasientskadenemnda foreligger. Søksmål reises mot Pasientskadenemnda. Andre kan ikke bringe saken inn for domstolene.**
- Søksmål må reises innen seks måneder fra det tidspunkt underretning om endelig vedtak i Pasientskadenemnda er kommet fram til vedkommende. Når denne fristen er ute uten at søksmål er reist, har vedtaket samme virkning som rettskraftig dom, og kan fullbyrdes etter reglene for dommer."**
- (21) Spørsmålet er som nevnt om det med "endelig vedtak" menes *realitetsvedtak*, slik at søksmålsadgangen er avskåret dersom klagen til nemnda fremsettes for sent og det ikke gis oppreisning for fristoversittelsen.
- (22) Under lovforberedelsen var det uenighet om vedtak i nemnda skulle være et vilkår for søksmål. Lovutvalget forslø et slikt vilkår, men dette ble ikke fulgt av departementet, som foreslo at søksmål kunne reises seks måneder etter at kravet var meldt til Norsk Pasientskadeerstatning, se Ot.prp. nr. 31 (1998–1999) side 78 og 98.
- (23) Sosialkomiteen i Stortinget fulgte imidlertid lovutvalgets forslag. I Innst. O. nr. 68 (2000–2001) side 14 heter det:
- "Komiteen ønsker at den som krever erstatning, ikke kan bringe saken inn for domstolene før Pasientskadenemnda har fattet vedtak."**
- (24) Som argumenter for nemndbehandling hadde lovutvalget blant annet pekt på at Norsk Pasientskadeerstatning ville ha plikt til å sørge for sakens opplysning, noe som i seg selv ville gjøre det lettere for pasienten å fremme krav, og at nemndas rolle i seg selv ville være

konfliktdempende, se NOU 1992: 6 side 85. Dette tilsier at formålene med nemndbehandling bare ivaretas ved en realitetsbehandling i nemnda.

- (25) Til forslaget om vedtak i nemnda som vilkår for søksmål, heter det i utredningen side 102:

"Erstatningsreglene blir lovfestet, og de erstatter gjeldende erstatningsrett på sitt felt. Domstolene gis en vanlig kompetanse til å prøve erstatningskravet, som blir en vanlig domstolsbehandling med lovens materielle regler som grunnlag. ...

Utkastets § 17 [lovens § 18] setter imidlertid opp en klar grense for prøvingsadgangen. Etter første punktum må den forvaltningsmessige klageadgang være uttømt før sak kan reises for domstolene. Pasienten kan således ikke på det felt som lovutkastet dekker, bringe saken direkte inn for domstolene. Dette er et system man kjenner fra andre områder, og som har gode grunner for seg: Når man først bygger opp et saksbehandlingssystem ved siden av domstolene, er det fordi man mener at dette har fordeler sammenlignet med domstolsbehandling. Partene bør da ut fra likebehandlingshensyn og ressurs hensyn ikke kunne velge fritt etter hva han eller hun i det enkelte tilfelle finner mest hensiktsmessig."

- (26) Som lovutvalget viste til, er vilkår om at den forvaltningsmessige klageadgangen må være uttømt før søksmål kan reises, kjent fra andre områder. Etter alminnelig forvaltningsrett er ordningen at det i den enkelte sak kan bestemmes at søksmål om gyldigheten av vedtaket "ikke skal kunne reises uten at vedkommende part har nyttet sin adgang til å klage over vedtaket, og at klagen er avgjort av den høyeste klageinstans som står åpen", se forvaltningsloven § 27 b. Bestemmelsen viderefører tvistemålsloven § 437 første ledd.

- (27) I Rt. 2008 side 478 er det forutsatt at dersom det i slike tilfeller klages for sent og det ikke er grunnlag for oppreisning, er søksmålsadgangen avskåret.

- (28) Dette følger også av Forvaltningskomiteens innstilling fra 1958, der det på side 363 heter følgende om det som ble tvistemålsloven § 437 første ledd:

"Konsekvensen må da bli at den administrative klagerett må nyttes innen den frist som er fastsatt i loven, ellers faller også adgangen til å gå til domstolene bort. Dette skulle i og for seg ikke være betenkelig. Dersom vedkommende part uforskyldt har oversittet klagefristen, vil han kunne få oppreisning ...".

- (29) Dette taler med tyngde for at pasientskadeloven § 18 må forstås slik at det med "endelig vedtak" menes realitetsvedtak, ikke et vedtak om å nekte oppreisning for oversittelse av klagefristen.

- (30) Dersom "endelig vedtak" også skulle omfatte vedtak om å nekte oppreisning, ville det videre uthule kravet om behandling i Pasientskadenemnda før søksmål reises. Den som ikke ser seg tjent med den administrative klagebehandling, ville da bare kunne vente til klagefristen var ute, for så å fremme en klage uten noen god grunn for fristoversittelsen.

- (31) Ankeutvalget ser det ikke som noe avgjørende motargument at det i saker om pasientskadeerstatning ikke er tale om domstolsprøving av forvaltningsvedtaket, men av selve kravet om erstatning. Som det fremgår av sitatet fra NOU 1992: 6 side 85 ovenfor, la allerede utvalget som utredet loven, til grunn at det var selve erstatningskravet som skulle prøves, samtidig som utvalget gikk inn for at kravet – i tråd med ordningen på andre områder – ikke skulle kunne bringes direkte inn for domstolene.

- (32) Heller ikke lovens generelle formål om styrking av pasientens erstatningsrettslige vern kan føre til et annet resultat når lovgiver uttrykkelig har tatt stilling til spørsmålet om forutgående

nemndbehandling skal være et vilkår for søksmål.

- (33) Ankeutvalget er etter dette kommet til at anken må forkastes.
- (34) Ankemotparten har krevd seg tilkjent sakskostnader. Ankeutvalget finner imidlertid at sakens velferdsmessige betydning og styrkeforholdet mellom partene tilsier at den ankende part fritas for sakskostnadsansvaret, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd bokstav c.
- (35) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G :

- 1. Anken forkastes.
- 2. Sakskostnader for Høyesterett tilkjennes ikke.

Bergljot Webster
(sign.)

Hilde Indreberg
(sign.)

Henrik Bull
(sign.)

Riktig utskrift: